

De Poemp

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN
NUMMER 70/71 □ 04-05-06/2011 □ P309458 □ AK 2560 NIJLEN1

Het grote klank- en lichtspel "Tussen Spanje en Oranje. De Heksen van Nijlen" krijgt een overweldigende belangstelling! Waren onze Nijlense heksen echte heksen? Walter Caethoven vertelt er in dit nummer meer over!

Woord vooraf

Over de Prijs der Nederlandse Letteren en onze 22ste Junior Journalist-wedstrijd

Lieve Lezeres en beste Lezer,

De driejaarlijkse Prijs der Nederlandse Letteren is de belangrijkste literaire prijs van Vlaanderen en Nederland. In 2009 werd de Nederlandse schrijver Cees Nooteboom bekroond in Brussel. De laureaat werd in zijn jeugd beschouwd als een "lastpost" en deed zijn middelbare studies in maar liefst vier verschillende scholen. Hij staat bekend om zijn reisverhalen, waarin hij ook andere culturen aan bod laat komen en waarin hij nadenkt over de verschillen en gelijkenissen ervan. Hij schreef ook een aantal teksten voor Liesbeth List. Zijn werk werd vertaald in het Duits, het Engels, het Spaans, het Frans, het Turks, het Hongaars en vele andere talen.

Bij de overhandiging van de prestigieuze Prijs der Nederlandse Letteren (die enkel oorspronkelijk in het Nederlands geschreven werken bekroont) ver-

klaarde Cees Nooteboom waarom hij in het Nederlands is blijven schrijven: "Als ik in een buitenlandse taal schrijf, speel ik misschien gitaar, maar in mijn eigen taal kan ik, als het goed is, op een orgel spelen met oneindig veel registers en nuances". De bereisde laureaat deed toen een tweede opgemerkte uitspraak, die we als heemkundigen graag aanhalen: "We hebben er in de laatste vijftig jaar allerlei werelden bij gekregen, terwijl we onze eigen wereld langzaam aan het verliezen zijn. Tegen wat erbij komt heb ik nooit bezwaar gehad, hoe meer wereld hoe liever. Wat er al dan niet geluidloos verdwijnt, en met behulp van wie, daar gaat het over."

De kardinaal en het Nederlands...

Tegen deze achtergrond stelden wij de stoute vraag of een van de winnaars van onze nu reeds 22ste Junior Journalist ooit een bekende Vlaamse schrijver zou (kunnen) worden en zou blijven schrijven in het Nederlands. Dit terwijl de commerciële media vandaag haast waanzinnig de verengelsing ondersteunen. Maar ook die onzin zal voorbijgaan. Vlaanderen overlevingsdrang toont zich immers vooral in de geschiedenis van zijn taal(*). Toen kardinaal Mercier in 1906 durfde zeggen dat het Nederlands niet geschikt was voor het hoger onderwijs, verloochende hij de taal waarin bv. enkele van de grootste wetenschappelijke werken van de 16de eeuw geschreven zijn. Denk maar aan het wiskundige traktaat van Simon Stevin en het befaamde werk over plantkunde van Dodoens.

>>>

De kardinaal vergiste zich grondig en onbegrijpelijk en hij moet dat geweten hebben.

“Als het op het bewaren van ons erfgoed aankomt, weten we maar al te goed dat we krachten moeten bundelen”, schrijft gedeputeerde voor cultuur Ludo Helsen in “Amuze” van januari/februari 2011. Onze heemkring is het daarmee grondig eens. Het Nederlands is, als onze denk- en gevoelstaal, een zeer belangrijk deel van dat erfgoed. Daarom zetten wij elk jaar opnieuw onze junior journalisten aan om te schrijven in hun moedertaal, een rijke wetenschaps- en cultuurtaal!

Walter Caethoven.

(*) Lees “In Eindeloze Verscheidenheid” van Patricia Carson, p. 258 e.v., gepubliceerd door Davidsfonds en Lannoo in 1989.

De Junior Journalisten 2011 poseren fier voor het gemeentehuis in gezelschap van de burgemeester, de cultuurschepen en de voorzitter van DF Kessel.
(foto : Walter Caethoven)

Junior Journalisten gehuldigd!

De Junior Journalist van het Davidsfonds is een nationale wedstrijd creatief schrijven voor jongeren met een traditie van meer dan 70 jaar. Hij groeide uit tot een van de grootste literaire competities in Vlaanderen. Vorig jaar namen meer dan 36.000 jongeren eraan deel in ongeveer 200 plaatsen in Vlaanderen!

Voor hun prestatie werden de plaatselijke laureaten op 2 april 2011 alvast door het Davidsfonds van Nijlen en Kessel in de boeken gezet. En het Gemeentebestuur maakte de gebeurtenis voor de 22ste keer nog een stuk feestelijker door de winnaars in het gemeentehuis een receptie aan te bieden. Cultuurschepen Luc Luyten sprak zijn waardering uit voor het initiatief en feliciteerde de winnaars hartelijk. Walter Caethoven van het Nijlense Davidsfonds maakte dan onder herhaald applaus de uitslag van de opstelwedstrijd bekend.

Laureaten Junior Journalist 2011 Bevel – Kessel - Nijlen

A. Lager Onderwijs

1. Ruben Vermeulen – Kessel (131/150 – Goezo! Kessel)
2. Hanne Van den Wijngaert – Kessel (128,5/150 – Goezo! Kessel)
3. Zanna Panis – Bevel (128/150 – Goezo! Klokkenlaan Nijlen)
4. Lies Van Herck – Lier (123,5/150 – De Zandloper Nijlen)
5. Dimphna Verhaegen – Nijlen (123/150 – St.-Calasanz Nijlen)

B. Secundair Onderwijs

1. Stijn Van de Wiel – Bevel (127/150 – Githo Nijlen)
2. Brent De Bleser – Wommelgem (123,5/150 – Githo Nijlen)
3. Daan Blommaert – Ranst (123/150 – Githo Nijlen)
4. Quinten Van Casteren – Nijlen (117/150 – Githo Nijlen)
5. Ynse Andries – Viersel (114,5/150 – Githo Nijlen)

Mensen aan De Poemp

Jos Bastiaens, 03.481.81.90
 Hypoliet Budts, 03.481.69.27
 Walter Caethoven, 03.481.85.70
 Hendrik Claes, 03.481.82.58
 Flor Dieltjens, 03.481.70.41
 Herman Engels, 03.481.84.11
 Jef Hermans, 03.411.02.78
 Frans Lens, 03.480.04.81
 Jos Thys, 03.411.21.98
 Pol Van Camp, 03.481.74.38
 Ludo Van Gestel, 03.481.85.47

Fons Van Weert, alias de Pinder

Vorige eeuw woonde in het centrum van Nijlen Fons Van Weert. Van beroep was hij onder andere kasseilegger. Een vak dat hij met verve uitoefende. De kasseien ordelijk en vast op de juiste plaats leggen dat was de kunst. Daarvoor werd gebruik gemaakt van een kasseipinder. Dat was een werktuig met een houten steel en vooraan in metaal aan de ene zijde een klauw (om de kasseien uit het zand te halen) en aan de andere zijde een hamer om de kasseien op hun plaats vast te kloppen (te pinnen). Fons had die kasseipinder altijd bij zich. Daarom werd hij in Nijlen steevast "de Pinder" genoemd.

De Pinder, de man van drie en meer beroepen

Jozef-Alfons (Fons de Pinder) Van Weert, zoon van Louis en Tielemans Albertina werd geboren te Kessel op 9 februari 1883. Op 28 december 1905 trouwde hij te Lier met Josephina (Fien) Luyts, afkomstig uit Nijlen en geboren in 1882, dochter van Jan en Cornelia Theresia Lemmens. Samen hadden zij 4 kinderen:

- August (Gust), geboren te Kessel op 19 april 1902 (overleden te Broechem ten gevolge van een ongeval. Hij werd tussen 2 trams geklemd. (In het begin van de oorlog?) Hij was op 7 maart 1930 te Bevel getrouwd met Dielens Albertine.

- Maria, geboren te Lier op 15 januari 1906 overleed zeer jong op 10 december 1921.

- Ludovicus (Lowie), diamantbewerker geboren te Kessel op 1 november 1907. Na zijn huwelijk met Flipsen Leonie in 1936 baatte hij samen met zijn vrouw een tijd cinema Nova uit. Daarna oefende hij weer zijn vroeger beroep van diamantbewerker uit.

- Frans-Edmond (Soewe), diamantbewerker, garagist, mecanicien, geboren te Kessel op 4 juli 1909. Hij huwde te Herenthout op 10 juni 1932 met Elisabeth (Liza) Sprengers, die daar geboren was op 17 september 1911.

Fons Van Weert, alias de Pinder, als soldaat 1914 - 1918.

Op 2 september 1915, in volle oorlog, verhuisde de Pinder met vrouw en kinderen van Kessel naar Nijlen.

Ze namen hun intrek in cafélogementshuis "Victoria", wijk A nr. 81 (hoek Kerkstraat- Statiestraat). Nadien hebben Lie Van Dijk en haar man John Lemmens daar nog café/winkel gehad). De Pinder wordt in de volkstelling 1911-1920 vermeld als kasseier, velomaker en herbergier. Hij werkte toen als kasseier, maar was ook zelfstandig fietsenmaker. Hij had een grote draaibank en maakte zelf de frames (fietskaders). In de periode na 14-18 kende de verkoop van fietsen een echte opgang. Het was bijgevolg ook niet verwonderlijk dat er in de jaren twintig van vorige eeuw drie velomakers/handelaars rond het kerkplein gevestigd waren: de Pinder, recht over hem Pol Morr  van café St.-Antonius op de hoek tegen de kerk, en Hendrickx op de andere hoek van het kerkplein recht over de "oude" Gildenzaal.

Ondertussen hield moe Fien hun café draaiende. Naast het café was er ook een zaaltje met een grote groene poort. Daar werden bals gegeven. Met de kermissen werd soms nog een tent bijgezet, waar met een orgel

Fons Van Weert als kasseier, midden in de foto, vlak achter de gebogen kameraad. De pinder ligt voor hem op de grond.

De Pinder poseert hier bij "een speciale" in het begin van de autotijd in Nijlen.

muziek werd gemaakt. De zonen van de Pinder moesten beurtelings dat orgel draaiende houden. Iets wat ze niet zo graag deden, er waren plezieriger dingen te doen op kermisdagen!

Er werd 5 fr. inkom ofte dansgeld gevraagd. De 5-frankbriefjes, die de meeste dansgasten erg verfrommeld uit hun zakken opdiepten, moest moe Fien achteraf glad strijken met een strijkijzer warm gemaakt op de Leuvense stoof. Kwestie van ze nadien beter te kunnen verhandelen.

In 1926 kocht de Pinder grond in het dorp op de plaats wijk A nr 65 (nu Gemeentestraat 14) en liet er een huis (hun hooghuis) bouwen. De volkstelling van 1921-1930 vermeldde hem toen als velomaker.

Toen de motors op de markt verschenen, zag de Pinder ook daarin toekomst voor hem. In 1931 kocht hij daarom een stukje grond van Clothil Van Goubergen naast hem bij, zodat hij een inrit had. Zijn bedrijf werd "Garage Mobile", A. Van Weert en zoon. Hij was dan volgens de volkstelling velomaker, baas en winkelier!!! Nog later werden daar ook auto's hersteld.

Hij en zoon Soewe werkten ook veel voor foorkramers en aan alles wat

met mechaniek te maken had. Zo hebben zij een autocircuit gemaakt, geen botsauto's die hun stroom van boven haalden, maar auto's die in een baan over een metalen band reden, achter elkaar. Dat autocircuit heeft toen in Nijlen op de kermis gestaan op het kerkplein, ongeveer rechtover Sooi John (alias Frans Lemmens). Zodra zijn zoon Soewe getrouwd was, liet de Pinder de zaak met auto's aan hem over en ging zelf weer kasseileggen.

Het gezin van Soewe ging in het "hooghuis" (Gemeentestraat 14) wonen. Zijn ouders, Fons en Fien, betrokken de achterbouw en hadden een slaapkamer in het hooghuis.

Kleindochter Rie (Maria) herinnert zich nog dat haar grootvader ging werken als kasseier met zijn schoofzak en een drinkbus. Een drinkbus waarover hij heel geheimzinnig deed. Zij mocht daarvan niet drinken... 't Was een lichtbruine vloeistof, misschien gewoon koffie, maar hij noemde dat coco of coca (*). Misschien zo'n brouwsel gemaakt van een zwarte stok (kalische sap). Dat is voor Rie tot op heden een mysterie gebleven... Ze konden haar thuis nogal aan 't lijntje houden en van alles wijsmaken... Dat was toen wel Nijlens niet?

Soewe van de Pinder werkte toen ook voor de autoscooter, de rups en voor een circus dat regelmatig achter de kerk stond... Dat bracht voor zijn dochter Rie allemaal vrijkaarten op: gratis ritjes en circusbezoek. In het circus was trouwens een meisje van haar leeftijd, dat aan de trapeze werkte. Rie was vol bewondering natuurlijk.

Haar grootvader, de Pinder, is gestorven op 17 september 1943 te Lier in het ziekenhuis na een operatie. Moemoe Fien heeft hem nog geruime tijd overleefd.

Jos Thys.

Met hartelijke dank aan Rie Van Weert, de kleindochter van de Pinder.

(* *Coco* : dropwater. Drop is ingedikd sap, aftreksel van zoethout.

Met onze welgemeende dank...

Over "de moord van Nijlen" hebben we al een goed gevulde bundel. **Herman Obbels** vulde die nog aan met een prachtige oude affiche van de moord, en beloofde ons nog meer. Hartelijk bedankt, beste Herman!

Lena Peeters, dochter van onze betreunde Poempist Jef Peeters, bezorgde ons een reeks Bevelse postkaarten en foto's om te kopiëren voor ons tijdschrift. Nogmaals hartelijk bedankt, beste Lena!

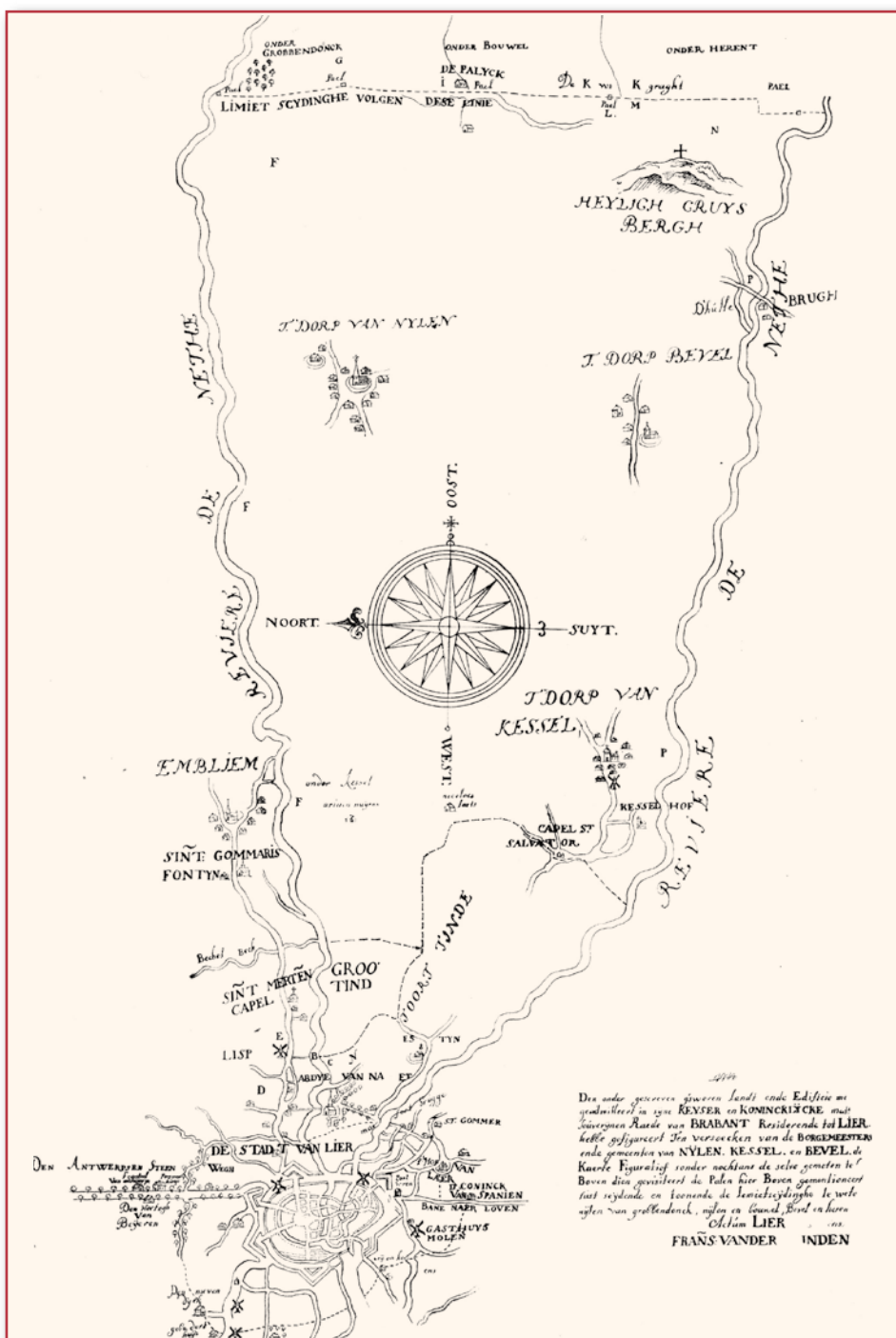
Octaaf Engels zet zijn opzoekingswerk in diverse archieven voort en ontdekt daarbij interessante gegevens en documenten voor De Poemp. Ook hem bedanken we welgemeend!

Van de middeleeuwen naar de eigen tijd...

In ons vorig nummer toonden wij aan dat de ouderdom van een dorp meestal niet precies kan bepaald worden. Dat geldt ook voor Bevel. De lezer weet verder dat er bewoningssporen gevonden werden uit de voorhistorische tijd aan de Grote Nete te Bevel en dat er in het (Bevelse) gehucht Viersel onder meer een houten waterput uit de Gallo-Romeinse tijd gevonden werd. We moeten echter wachten tot de Hoge Middeleeuwen (950 – 1270), eer geschreven documenten het bestaan als dorp van Bevel, Kessel en Nijlen bevestigen...

Tenten en dorpen

Ons verhaal vervolgt in 1212. De Lierse Kuip wordt door palen afgelijnd. Wat daarbuiten ligt, behoort tot de zogeheten “Bijvang van Lier”. Die bijvang bestaat uit drie gehuchten: Lachenen, de Mijle (nu Mijl) en Hagenbroeck (Hagenbroek) (de drie tenten) en de vier dorpen: Bevel, Kessel, Nijlen en Emblehem (nu Emblem). De bijvang had een apart college van drie schepenen, gekozen uit de inwoners ervan: een uit Nijlen, een uit Kessel of Bevel, een uit Emblem of Hagenbroek en een uit Lachenen of Mijl. Bevel en Kessel worden tijdens de Bijvangperiode (1212 – 1798) blijkbaar vaak als een gezamenlijk te besturen geheel beschouwd (1). De bijvangschepenen vonnissen over “processen, de inwoners of goederen des Bijvangs” (2). Men kan tegen hun vonnis beroep aantekenen bij de Raad van Brabant. Lier beschouwde zijn “bijvang” blijkbaar als een “melk-koe”, die de regelmatige tekorten in de stadskas moest vullen. Zo leert ons het dagboek van J.B. de Cnaep (gemeentesecretaris van Nijlen en Bevel, en burgemeester van Bevel van 1812 tot 1818) dat in 1793 door Lier het maal- en pontgeld, een belasting die eeuwen betwist werd door >

<<< Een merkwaardig plan van onze drie dorpen en Lier. Landmeter Franciscus Van der Linden heeft deze “Kaerte figuratief” in het begin van de 17de eeuw getekend “ten versoeken van de borgemeesters ende gemeenten van Nijlen, Kessel en Bevel”. Het noorden ligt links op de kaart, zodat de “Heyligh Cruys Bergh” bovenaan komt te liggen. Op de overigens minder gedetailleerde tekening wordt toch het gehucht “D’hulle Brugh” weergegeven. Wellicht omdat het, komende van Lier, de eerste brug over de Grote Nete in onze gemeente had!

> de bijvang, andermaal te berde gebracht wordt. Ook het verhaal van de door Lier gestolen Bevelse kerkklok (1579) en het feit dat de bijvangdorpen hun bier niet mochten brouwen maar het minderwaardige “fluitjesbier” van Lier moesten verwerken, pasten in dit kader. “Die gedwongen afhankelijkheid van Lier, noem het gerust een fusie avant la lettre, die zo maar eventjes zes eeuwen geduurd heeft, werd tot grote vreugde van de vier dorpen opgeheven in 1798.” (Frans Lens in een bijdrage over Bevel in de geschiedkundige inventaris van de erfgoedvereniging Kempens Karakter). Feit is dat van dan af onze dorpen gingen groeien en bloeien.

Oorlog, pest en honger in de Late Middeleeuwen

Maar keren wij terug tot de Middeleeuwen. In een giftbrief van 1260 (zie Poemp 69) lezen wij voor de eerste keer (?) Bevel, “Beverle” geschreven. Dan komen jaren van oorlog, pest en honger in de Late Middeleeuwen (1270 – 1500) en de Nieuwe Tijd (1500 – 1800). Zo woedde van 1347 tot 1351 “de zwarte dood,” die ongeveer de helft van de Europese bevolking het leven kostte. In 1480 telt Bevel 24 haardsteden of ongeveer 150 inwoners. Ondanks een erg hoog geboortecijfer (39/1000) is er nauwelijks aangroei. Het sterftcijfer lag immers nog hoger : 41/1000. De 16de eeuw leeft in ons gezamenlijk geheugen voort als de eeuw van Keizer Karel, Maarten van Rossum en Maarten

Maarten Luther

Oude foto Carolusberg. Het goed “te Caerleberghe” is vandaag bekend als Carolusberg. De oudste vermelding van een “hoeve te Caerleberghe” dateert van 1460. Het domein verwisselde meermaals van eigenaar. In 1947 bouwde de “coöperatieve maatschappij van Antwerpse varkenshouders” de hoeve om tot een selectiemesterij.

Luther. Het is ook de eeuw van de heksenwaan, een eeuw die de arme Nijlense Cathelijne Van den Bulcke in 1590 in Lier als heks verbrandt. (3) Zoals voor de andere bijvangdorpen vinden wij haast uitsluitend in het parochiearchief iets terug over deze donkere tijden. In de periode 1580 – 1589 lag Bevel er haast verlaten bij (Stockmans, Geschiedenis der Gemeenten Kessel, Bevel, Nijlen... p. 136). In de 17de eeuw staken de Crawaten de pastorie in brand (1622) en liet pastoor Van Bael “de vermaarde fontein van Kruiskensberg” vervangen door vijf naast mekaar liggende putjes (1691, zie ook Walter Caethoven in Poemp 66).

Onder dwang naar een nieuwe tijd

De kwarteeuw tussen 1790 en 1815 is wellicht de belangrijkste en meest bewogen periode uit onze geschiedenis. De Oostenrijkse hervormingen van de “keizer-koster” en de idealen van de Franse Revolutie zullen uiteindelijk naar een democratisch bestuur leiden. Zeker, de beoogde “broederlijkheid” bleef vaak dode letter en onze jongens verdedigden met hun Boerenkrijg het Ancien

Regime. Vaak was er verwarring en verdeeldheid. De verkoop van “zwarte (kerk)goederen” zette kwaad bloed. Pastoor Kerselaers werd in 1810 door de Fransen aangehouden. Hij zou pas in 1814 uit ballingschap te Bevel terugkeren. De verplichte dienst in het leger van Napoleon leidde vele Vlaamse jongens naar de dood. Maar hoe dan ook wordt hier de basis gelegd van een nieuwe tijd.

Nieuwe wegen brengen Bevel naar de Nieuwste Tijd

Slechte wegen bemoeilijkten het contact tussen buurdorpen. Vaak stak men de Nete over via een doorwaadbare plaats of wad. Kessel had gedurende eeuwen alleen een goede verbinding met Bevel via de hoofdweg die over dit dorp naar Herentals, Geel en Mol liep. De 19de eeuw bracht hierin voor Bevel verandering. In 1846 stond de gemeenteraad grootmoedig (sic) toe dat Berlaar en Herenthout ter hoogte van Kruiskensberg een stuk kasseiweg van 1300 meter legden om hun dorpen te verbinden. Belangrijker was de beslissing van 1867 om een steenweg aan te leggen en Bevel zo beter met Kessel en Herenthout te verbinden.

In 1896 keurde de gemeenteraad de aanleg van de steenweg van 3030 meter naar Nijlen goed. In 1936 werd beslist er een betonweg van te maken. In een handschrift van 1951 wordt de toestand der Bevelse wegen, midden vorige eeuw, als volgt samengevat:

1) Bevel – Itegem – Berlaar – Gestel: Een smalle kasseiweg van ongeveer 2,5 m. Deze weg loopt in vele kronkelingen, slecht onderhouden, naar de Nete toe. Aan Hellebrug loopt hij de rivier over.

2) Bevel – Herenthout : Een goed onderhouden weg. In het dorp heeft hij een breedte van 5,5 m en gaat langzaam naar 6 m. Reeds van in de dorpskom loopt een mooi fietspad, 1,5 m breed, naast de weg. Tot juist buiten de Heikant bestaat deze weg uit kassei, verder uit beton.

3) Bevel – Kessel : Een kasseiweg van 5,5 m breed tot juist buiten het dorp, verder 3 m breed. Deze weg is wat beter onderhouden dan deze naar Berlaar. Ernaast loopt een smal fietspad, met gruis bedekt.

4) Bevel – Nijlen : Een mooie weg, 6 m breed. Tot even buiten de kom bestaat hij uit kassei, verder uit beton. Naast de weg loopt een betonnen fietspad.

Ook inzake onderwijs bracht de Nieuwste Tijd in Bevel echte vooruitgang. “Ten jare 1856 werd de

kerk vergroot, en negen jaar later de nieuwe school gebouwd” zegt Stockmans. In 1902 schrijft pastoor Van Tendeloo hierover in zijn “Geschiedkundige Nota’s over Bevel vanaf zijn oorsprong tot 1891” : “De gemeenteschool telde meer dan 100 kinderen, die door één onderwijzer moesten opgeleid worden. Daaruit volgde een zodanig gebrekkig onderwijs dat de gemeente zich verplicht zag zohaast mogelijk een meisjesschool te bouwen met een onderwijzeres”. De pastoor vloog in 1899 aan ‘t werk. Resultaat was dat Bevel dat jaar nog een klooster van de Zusters van Berlaar (ofte van het Heilig Hart van Maria) kreeg om zich met de opvoeding der jeugd bezig te houden. In 1904 schrijft Lodewijk Liekens in zijn “Geschiedenis der Gemeente Bevel” hierover: “De school is aangenomen door de gemeente en wordt bestuurd door een Comité. Het personeel wordt bezoldigd door staat en gemeente.” Tenslotte werd op 6 april 1902 een zondagsschool geopend.

Landbouw en ‘t steentje brengen welvaart, oorlogen groot leed

En zo, lieve lezeres en beste lezer, zijn wij in de twintigste eeuw, de Eigen Tijd, beland. “In 1898 heeft onze kleine gemeente, de eerste van gansch het land, koren en andere granen zien afpikken en opbinden door een machien, komende van het

huis Mac Cormick & Co te Chicago”, schrijft Lodewijk Liekens in 1904. Jos Haverals, vertegenwoordiger van dat huis, “is van Bevelschen oorsprong en verkoopt jaarlijks met honderden machienen in België en Holland.” Maar vooral het steentje zou ook in Bevel ander werk en welvaart brengen (zie bv. Jan Van Looy en Walter Caethoven in Poemp 59). Wijlen Jef Peeters verhaalde reeds in verschillende, interessante bijdragen over het Bevel van de twintigste eeuw. Ongetwijfeld zullen wij hieraan nog stukken toevoegen, bijvoorbeeld binnenkort ter gelegenheid van de herdenking van Wereldoorlog I.

Wij kunnen vooral beschikken over geschreven documenten van het parochiearchief. Over “kerkelijk Bevel door de eeuwen” schrijven wij dan ook graag in een volgende Poemp!

Walter Caethoven.

Geraadpleegde bronnen:

- Geschiedenis der Gemeente Bevel, Lodewijk Liekens, 1904
- Geschiedkundige Nota’s over Bevel, Jan-August Van Tendeloo, 1902
- De Poemp, tijdschrift DF-Heemkring Nijlen
- Handschrift over de geschiedenis van Bevel, anno 1951
- Bijdrage over Bevel aan de geschiedkundige inventaris van Kempen Karakter door Frans Kessel, Bevel, Nijlen, Emblehem en Gestel van J.B. Stockmans (1910)
- Wikipedia, de vrije encyclopedie

Nota’s

- (1) Stockmans in de Geschiedenis der Gemeenten Kessel, Bevel, Nijlen... (1910)
- (2) Lodewijk Liekens in Geschiedenis der Gemeente Bevel (1904)
- (3) Hoe het onze dorpen in die donkere 16de eeuw verging, toont het massaspectakel “De Heksen van Nijlen” op 30 september en 1 en 2 oktober 2011.

Bevel, de dorpsplaats midden vorige eeuw. Tot juist buiten de Heikant loopt een goed onderhouden kasseiweg, zegt een verslag uit 1951.

Een klompenmakersfamilie

Dat een afstammeling van de familie Steylaerts de laatste Nijlense klompenmakerij had, kunnen nog talrijke dorpsgenoten getuigen. Om de eerste klompenmaker uit deze familie te vinden moeten wij terug in de tijd tot 1805. Deze ontdekking kwam er dankzij François Haverals uit Vremde, die de stamboom van de Steylaertsen heeft opgemaakt. Hierop vonden wij ene Adrianus Franciscus Steylaerts – klompenmaker geboren te Ranst op 23 mei 1805 en overleden te Broechem in 1872. Hij was gehuwd met Elisabeth Van Aken uit Zoersel.

Dan volgt Johannes Baptista Steylaerts (zoon van voornoemde) klompenmaker, geboren te Broechem op 4 november 1825, overleden in Vremde op 19 januari 1910. Hij was gehuwd met Theresia Delphina Verschoren uit Duffel. Uit dit huwelijk ontsproten

11 kinderen. Heel merkwaardig, merendeels klompenmakers en muzikanten. Drie van hen vestigden zich in Nijlen. Een van hen was Felix Steylaerts, klompenmaker geboren te Broechem op 3 november 1868, overleden te Antwerpen op 11 juli 1940. Hij was gehuwd met Maria

Steeemans, geboren te Heultje op 31 maart 1869, overleden te Nijlen op 19 maart 1935.

Kort na hun huwelijk te Broechem in 1894 verhuisde dit jonge gezin naar Vremde om daar een klompenmakerij en café uit te baten. Daar kreeg hij de bijnaam “Fé Blok”. Hij werd er tevens lid van de fanfare “St.-Jan-in-d’olie”, waarbij ook nog andere Steylaertsen aangesloten waren. In 1923 vestigde het gezin zich in Nijlen. De Fé had daar een gunstig gelegen café gevonden (rechtover de kerk). Toen waarschijnlijk nog met de naam “Het Brouwershuis”. In de volksmond werd het “Trapken Op” genoemd. Hij bouwde er zijn blokmakerij op de bovenste verdieping en een deel in de kelder. Hij veranderde ook de naam van het café in het mooi klinkende café “Mozart”. Met de dorpskermis- sen werden er bals gehouden op de bovenste verdieping. Omwille van de massa deelnemers moesten iedere keer stutten geplaatst worden in het café om het plafond te ondersteunen. Muziek werd er gemaakt door Nand Cambré (chef van fanfare St.-Cecilia), de Fé’ en zijn broer Hyppolit (grootvader van ondergetekende). Voor zijn oudste dochter Maria, die gehuwd was met Louis Schueremans (hij werd 101), kocht hij het huis nr 50 in de Gemeentestraat. Nu nog woont hun dochter Maria daar met haar zoon Luc Mariën.

Het gezin Steylaerts – Steemans. We herkennen, van links naar rechts, voorste rij : Hypoliet, ooit solist viool van het symfonische orkest van de BRT en leraar aan het conservatorium van Antwerpen; de Fé, klompenmaker; Livina; Theresia; Stans; achterste rij : Eduard, laureaat van het conservatorium van Antwerpen en Brussel; Jef, klompenmaker; Emiel, klompenmaker; Bonny; Maria; Valentine.

Laatste klompenmaker

De voor zijn bedrijf aangekochte boomstammen werden opgeslagen ter hoogte van de huidige woonst nr 10 in de Nonnenstraat.

In 1938 stopte de Fé met klompen maken en gaf de zaak over aan zijn zoon Emiel, aan wie hij het beroep geleerd had. Deze zal toen niet het flauwste vermoeden gehad hebben dat hij de laatste klompenmaker van ons dorp zou worden. Onder de naam Mil van de Fé werd hij bekend en populair. Emiel Steylaerts werd geboren te Vremde op 26 april 1902 en overleed te Lier op 13 december 1972. Hij huwde te Nijlen op 30 juni 1932 met Maria Vertommen, geboren te Bevel op 3 maart 1905. Zij overleed te Nijlen op 23 november 1976. Zij kregen 3 zonen : +Eduard, Willy en +Herman en een dochter, Vera. Geen van allen hebben ze het bedrijf van hun vader voortgezet omwille van de steeds verminderende toekomstmogelijkheden.

Kort na de overname mechaniseerde Mil het bedrijf. Zijn broer Jef, die ook klompenmaker was en nog in Vremde woonde, kwam iedere dag met de fiets naar Nijlen om in de zaak te helpen. De jongste broer van de Fé, Eduard, die ook naar Nijlen uitgeweken was en met zijn familie in de Gemeentestraat, vlak tegenover de huidige Gildezaal woonde, was ook werkzaam in de klompenmakerij van Mil van de Fé. Hij was de vakman die de machinaal vervaardigde klompen met het handgerei verder afwerkte. Niet alleen voor de familie, maar voor iedereen die hem kende 'Nonkel Ede'. (Over hem is weinig informatie te vinden.)

Hoe dikwijls hebben mijn tijdgenoten en ik met bewondering staan kijken naar het klompen maken door de Steylaertsen: de Mil, de Jef en Nonkel Ede. Deze laatste aan 't werk in de kelder onder het café. De beide andere broers bedienden de machine die de ruwe klomp vervaardigde. De machine was opgesteld op de plaats waar nu Frituur Frutnonneke gelegen is. Om zijn boomstammen op te slaan had Mil van de Fé het terrein op de Broechemsesteenweg gehuurd, waar nu de appartementen Nila opgetrokken zijn. De stammen werden daar

in rollen gezaagd en die werden met de kruiwagen of de handkar naar de klompenmakerij gebracht.

Bekende Nijlenaar

Dat Mil van de Fé één van de meest bekende Nijlenaren was, is niet verwonderlijk. Hij was de baas van een drukbezocht café, speelde barbier voor de klant die het wenste, blies de klaroen bij de Harmonie St.-Cecilia en maakte klompen voor Nijlenaren en omwonenden.

Tot ongeveer 1950 beleefden de klompenmakers gouden tijden, maar vanaf dan begon de verkoop achteruit te gaan, mede door de opkomst van rubberlaarzen en de stijgende welvaart, die de aankoop van lederen schoeisel binnen het bereik bracht van de meeste gezinnen. Om die reden, en ook om gezondheidsredenen, besloot Mil dan ook in 1967 ermee te stoppen. Toch waren er klanten die naar klompen bleven vragen. Voor hen vond hij een oplossing bij een vriend klompenmaker uit het Waaslandse Beveren, wiens klompen hij te koop aanbood tot aan zijn overlijden. Tot daar het verhaal van de Fé en zoon Emiel.

De Doornboom en de Steylaertsen

Verrassend voor ondergetekende

tijdens de zoektocht naar Nijlense klompenmakers was te ontdekken dat Carolus Hyppolitus Steylaerts, klompenmaker, geboren te Broechem op 21 februari 1875 en overleden te Nijlen op 18 oktober 1935, wellicht de eerste Steylaerts was die zich in Nijlen vestigde. Hij was gehuwd met Joanna Rombauts, geboren te Broechem op 9 januari 1878, overleden te Nijlen op 9 maart 1942 (mijn grootouders) Dit bewijzen de doodsprentjes van de oudste zoon Franciscus Steylaerts – klompenmaker, geboren te Nijlen op 20 april 1902, overleden te Lier 20 september 1936, en van Carolina Steylaerts (mijn moeder) geboren te Nijlen op 24 november 1903 en overleden te Lier op 20 augustus 1995. Wellicht rond de eeuwwisseling, circa 1900, vestigden zij zich in Nijlen in een klein huisje in de Gemeentestraat, naast apotheek Heylen. Daar werden de twee oudsten geboren. Kort na dien nam Hyppolit het daartegenover gelegen café "Den Doornboom" over, nu bank ING. Dit gebouw had vooraan het café en afgescheiden daarvan een grote ruimte. Die werd later ingericht als diamantsnijderskamer. (Misschien de eerste in Nijlen?) Achter het café bevond zich een grote berging waar de klompen werden gemaakt (het kloontkot).

Een "mallejan" ofte "euts": een speciaal voertuig voor het transport van boomstammen. Met het verdwijnen van het blokkenmakersambacht verdween ook dit transportmiddel.

Vaag herinner ik mij nog de grote werkbank (heulbank) en al de werktuigen die nodig waren om klompen met de hand te maken en die aan de muur waren opgehangen. De boomstammen die werden aangekocht werden opgeslagen op het toen nog onbebouwde terrein tegenover de pastorie. Alleen de oudste van 't gezin, Frans (nonkel Sooi), heeft het beroep nog geleerd en bij vader gewerkt. Ook mijn moeder Caroline hielp een hand in't bedrijf: ze schuurde en verniste klompen. Die werden uitgevoerd naar winkels in Nijlen en omgeving. In de jaren 1920, toen het steentje alsmear beter floreerde, vonden de overige gezinsleden hun broodwinning in de diamantnijverheid.

Dat grootvader Hyppolit ook een volks en sociaal iemand was, vertelde mijn moeder vaak : naast zijn drukke

bezigheden als cafébaas-klompenmaker speelde hij ook nog bombardon bij de Nijlense harmonie.

De klompenmakerij rendeerde uitstekend tot plots, in 1935, het noodlot toesloeg en grootvader overleed. Nog geen jaar later, in 1936, overleed ook de oudste zoon, slechts 34 jaar oud. Dit was het einde van de klompenmakerij van Hyppolit Steylaerts. Café Doornboom kwam leeg te staan. Het oude gebouw werd gedurende de oorlog gebruikt als lokaal waarin soep bereid voor en uitgedeeld werd aan behoeftigen en schoolkinderen.

Ik kan het verhaal van de Steylaertsen-blokmakers niet eindigen zonder hun verbondenheid met de muziek te onderstrepen. Opvallend is met hoevelen zij die kunst beoefenden als liefhebbers of als beroepsmuzikanten. Lesgevers en laureaten viool en

trompet dragen de naam Steylaerts. Met het verhaal van de Steylaertsen, blokkenmakers, is het volledige verhaal van de Nijlense klompenmakers bijlange niet op papier gezet. Nog andere Nijlenaars verdienen toen hun brood met het maken van klompen of, dat mag gezegd worden, het maken van "de schoen van toen". Naar hen gaan wij dan ook op zoek in een volgende bijdrage.

Hypoliet.Budts.

Bronnen:

Tijdschrift Heemkunde

Gouw Antwerpen.

Gids van het klompenmuseum "Den Eik" Veerle Laakdal.

Veel dank voor hun gewaardeerde medewerking aan:

Frans Haverals uit Vremde, Willy Steylaerts, Maria Schueremans, Luc Mariën .

Slijperij Sjarel Roevens Nijlen

Vivat! in de slijperij

In de vele diamantslijperijen die onze dorpen telden, werd veel gezongen. Het zou de moeite lonen om de liedjes, geschreven door 'volksdichters', op te tekenen. Zo gaat een stuk van het vroegere volksleven niet definitief verloren...

Eentje over een Kesselse fanfare werd omstreeks 1970 opgetekend. Het werd gezongen door "den Beer van de Witte Smits", zaliger gedachtenis. Tegelijkertijd zouden we ook de bijnamen kunnen verzamelen. Omstreeks 1970 werd dat in Kessel gedaan. Misschien kunnen we bij gelegenheid de braafste en de beschaafdsten eruit publiceren?

Frans Lens

Vivat!

Vivat ons fanfare
die voegen zich bij elkare
en spelen overluid
met trommel en met fluit
met bugel en piston
tuba en "saxafon"

Refrein

Komt, jong en oud, wie Kesselaar is
geboren
komt maar bij ons, geeft genen moed
verloren
ziet daar tegaar, ons vrienden en
vriendinnen
die gaan en staan en zitten welgedaan.
zijt niet bevreesd
voor dat feest
er zijn veel plezieren te vinnen. (*vinden*)

Wij mombaars (*bestuursleden van de fanfare*)
al te gader
wij treden ook wat nader
en zingen een liedje mee
hoor, nu is 't kadé,
wij zullen ook wel stemmen
zoals zij 't willen hemmen (*hebben*)
van ut, re, mi, fa, sol.

Eeuwenoude menselijke aanwezigheid aan het Mussenpad in Nijlen

Op vraag van de Intercommunale Ontwikkelingsmaatschappij voor de Kempen (IOK) voerde de dienst Erfgoed van het Anwerpse provinciebestuur begin april 2008 een archeologische steekproef uit op de terreinen van de verkaveling 'Mussenpad 2', op zowat 350 meter ten noordoosten van de kerk van Nijlen. Na evaluatie van dit onderzoek werd besloten het centrale deel van de verkaveling, 5.000 m² bestemd voor de wegenis en de aanpalende huizen, op te graven. Deze opgraving is uitgevoerd in juli en augustus 2008 door het archeologische projectbureau Archaeological Solutions. Het Vlaamse agentschap Ruimte en Erfgoed afdeling Antwerpen en de provinciale dienst Erfgoed traden op als begeleidende overheden. De IOK bekostigde het veldwerk en de basisrapportage. Het verdere onderzoek werd gecoördineerd en grotendeels gefinancierd door de provinciale dienst Erfgoed, in samenwerking met het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE).

Nijlen, 2008 : Archeologische opgravingen
in verkaveling Mussenpad.

Het onderzoek

Het Mussenpad ligt op een langgestrekte zandrug die de waterscheiding vormt tussen de Grote en de Kleine Nete. De bodemkaart duidt het volledige gebied aan als matig droge zandgronden. Het archeologische onderzoek maakte echter duidelijk dat het lager gelegen zuidelijke deel van het onderzoeksgebied aanzienlijk

vochtiger was. In totaal werden een 500-tal sporen gevonden. Het betrof een gracht, een mogelijke 'weg', twee waterputten, meer dan 100 kuilen en 200 paalsporen.

Drie kuilen dateren op basis van de aanwezige ceramiek uit de late bronstijd/vroege ijzertijd (1100-450 voor

Christus). Een twintigtal kuilen en palen zijn dan weer te plaatsen in de overgangperiode late ijzertijd-vroeg-Romeinse periode (circa 100 voor tot 100 na Christus). Resten van gebouwen of andere structuren zijn voor deze beide perioden niet gevonden. Toch wijst de hoeveelheid vondsten erop dat de onmiddellijke omgeving wel degelijk bewoning moet gekend hebben in deze perioden. Hoogstwaarschijnlijk waren dit eenvoudige boerenerven met een woonhuis, enkele kleinere bijhuisjes, een waterput, een tuin en wat akkers.

Twee waterputten en enkele paalsporen dateren uit de vroege middeleeuwen (5de tot 9de eeuw). Deze komen verder in dit artikel uitgebreid aan bod. Vondsten uit de volle en late middeleeuwen (10de tot 15de eeuw) waren nagenoeg afwezig.

De belangrijkste sporen uit de post-middeleeuwse periode zijn twee lijnvormige, vrijwel parallelle structuren die het terrein van noord naar zuid overspannen. Eén was duidelijk een gracht. De tweede structuur was veel ondieper. Over de functie bestaat nog geen duidelijkheid. Een gracht, maar ook een weg of een breed pad behoren tot de mogelijkheden. De meest recente vondsten uit beide structuren zijn 17de-eeuws.

De vroegmiddeleeuwse waterputten

De vroegmiddeleeuwse paalsporen zijn verspreid over het terrein aangetroffen en vertonen geen onderlinge samenhang of samenhang met andere niet-gedateerde sporen in hun directe omgeving. Ze worden in deze periode

gedateerd door de vondst van kleine fragmenten typische ceramiek, het zogenaamde Badorfaardewerk en reliëfbandamforen. De markantste structuren zijn echter twee goed bewaarde, uit eikenhout opgebouwde waterputten. Op deze putten en hun opmerkelijke inhoud gaan we hierna wat dieper in.

Waterput 2 van het Mussenpad.

Waterput 1 is centraal in het noordelijke, ‘droge’ deel van de opgraving aangetroffen. In grondvlak had deze structuur een ronde vorm ($\emptyset$: > 2,5m) en een overwegend grijze kleur. De waterput ging ruim 2 meter diep en het hout was 1,2 meter hoog bewaard. Het bleek te gaan om een tweefasige constructie, waarbij in eerste instantie een ‘traditionele’ vierkante waterput was gemaakt van aangepunte hoekpalen en telkens vier los boven elkaar geplaatste planken (zijde: 1m). In een latere fase is in de nog zichtbare vierkante put een uitgeholde boomstam aangebracht. De stam was ontschorst, in twee delen gespleten of gezaagd en uitgehold (bewaarde dikte: 5cm). Beide helften hadden ronde gaten. Zowel het opvullingspakket in de boomstam, als dit tussen de boomstam en de plankenconstructie bestond uit homogeen grijsbruin tot zwart zand en was humusrijk.

Waterput 2 bevond zich in het zuidwestelijke, ‘natte’ deel van het onderzoeksgebied op 50 meter van waterput 1. Deze structuur tekende zich in grondvlak af als een onregelmatige cirkel ($\emptyset$: 2,7m) en had eveneens een overwegend grijze kleur. Waterput 2 was minder diep bewaard en

had een eenvoudige opbouw: een rechthoekige beschoeiing bestaande uit vier aangepunte hoekpalen met houten planken eromheen (0,8 bij 1m). De aanwezigheid van nagels en verscheidene uitsparingen in de planken wijzen in de richting van recuperatiemateriaal. Deze waterput kende een meer gelaagde opbouw met overwegend humusrijke pakketten. Op de bodem bevond zich een uitgesproken kleiige laag met daarin een grote hoeveelheid ijzerslakken.

Direct na de opgraving was al duidelijk dat beide waterputten een groot potentieel hadden voor ecologisch onderzoek. Ook de aanwezigheid van de vele ijzerslakken maakte de archeologen nieuwsgierig. Verder onderzoek was dus aangewezen. Allereerst is de volledige inhoud van beide waterputten gezeefd op zeven met maaswijdte 1 en 0,5 millimeter. Vervolgens werden diverse deelaspecten onderzocht. De belangrijkste resultaten situeren zich op het vlak van de datering, de aangetroffen botanische resten en de resten van de metaalslakken.

Waterput 2 wordt voorzichtig opgegraven.

Datering

Het weinige aardewerk dateert beide structuren vrij algemeen in de vroege middeleeuwen (5de tot 9de eeuw). Het gaat dan veelal om kleine fragmenten grijs aardewerk met felrode spikkels, typisch voor deze periode. Er zijn twee koolstof 14- of 14C-dateringen uitgevoerd op een niet-verkoolde hazelnoot gevonden op de bodem van waterput 1, en op de buitenste jaar-ring van een hoekpaal van waterput 2. Deze gaven respectievelijk een datering tussen 670-870 en 670-830 na Christus. Dendrochronologisch onderzoek van een houtfragment van waterput 2 koppelt dit aan een inlandse eik die geveld is tussen 701 en 721 na Christus. We mogen dus aannemen dat beide waterputten te dateren en in gebruik geweest zijn in de eerste helft van de achtste eeuw, het begin van de Karolingische periode.

Ijzerproductie

In beide waterputten samen zijn in totaal 55 kg ijzerslakken gevonden. Meer dan 90 % hiervan zijn smeed-slakken. Ze wijzen op het lokaal smeden van ruw ijzer, ook ijzerwolf genaamd, tot gezuiverde blokken

ijzer en/of ijzeren voorwerpen. De hoeveelheid smeedslakken staat voor een maximale productie van zowat 500 kg ijzeren objecten. Het aantal komvormige smeedslakken bedraagt iets meer dan 100. Eén dag smidswerk is goed voor één komvormige smeedslak. De waterputten bevatten dus de aantoonbare resten van iets meer dan 100 werkdagen voor één smid. Omwille van de hoeveelheid en de omvang van de slakken kunnen we vrijwel zeker stellen dat er grootschalige ijzerproductie moet plaatsgevonden hebben op of in de buurt van de vindplaats. Een dergelijke productie oversteeg wellicht de lokale vraag. Wat er juist gemaakt werd en waarom op die schaal, zullen we echter nooit weten.

Een derde interessant element was de soortenrijkdom van de aangetroffen cultuur- en/of gebruiksgewassen in waterput 1. De put bevatte macrobotanische resten van een hele resem planten. Er zijn resten gevonden van meerdere graansoorten, waarvan rogge, gerst en haver de belangrijkste zijn. Daarnaast kwamen ook pitten en zaden van noten en fruit zoals hazelnoot, zoete/zure kers, sleepruim, braam, framboos en vlier aan het licht. Koriander was het enige teruggevonden keukenkruid. Resten van wat andersoortige cultuurgewassen waren afkomstig van vlas, hennep en hop. Een klein aantal van de gevonden soorten kan gekweekt zijn omwille van andere redenen (medicinaal, smaak, ...): ijzerhard (*Verbena*) en kruipend zenegroen komen hiervoor in aanmerking. Misschien werden deze samen met o.a. de koriander in een naburige tuin gekweekt. De vondsten wijzen zowel

op lokale productie als op aanvoer van gebruikte planten en kruiden.

Samenvattend kunnen we stellen dat het onderzoek van twee 'losstaande' waterputten heel wat nieuwe en boeiende informatie opgeleverd heeft voor onze kennis van de vroege middeleeuwen in Nijlen en de regio. De rijke resultaten – hier worden maar drie deelaspecten kort toegelicht – tonen andermaal aan dat intensief en interdisciplinair onderzoek nodig is voor contexten die een zeker informatief potentieel in zich dragen. Het is slechts op die manier dat de grote hoeveelheid archeologische gegevens die de opgravingen van het voorbije decennium gegenereerd hebben, ook daadwerkelijk kan omgezet worden in toegenomen kennis van ons verleden.

De toekomst

De vondsten en het opgravingsarchief zijn door de IOK overgedragen aan het archeologische depot van de provincie Antwerpen, waar ze bewaard worden en consulteerbaar zijn voor onderzoekers. Een wetenschappelijk artikel over dit onderzoek verschijnt binnenkort in *Relicta*, het tijdschrift

van het VIOE. In samenspraak met de gemeente Nijlen wordt intussen de mogelijkheid voor een permanente opstelling van de geconserveerde waterput 1 en de andere vondsten nagegaan. Op dat ogenblik zal de dienst Erfgoed ook een brochure in de reeks 'Archeologie in de provincie Antwerpen' aan deze vindplaats wijden en gratis ter beschikking stellen aan alle geïnteresseerden.

Als algemene conclusie kunnen we dus stellen dat de zandrug waarop het Mussenpad gelegen is, al in het verre en meer nabije verleden als een goede woonplaats beschouwd werd en als dusdanig gebruikt is. Het Mussenpad en omgeving hebben een belangrijk archeologisch potentieel en alle verdere werkzaamheden in deze regio zouden dus ook moeten voorafgegaan worden door een archeologische toets.

Ignace Bourgeois,

Provincie Antwerpen, Dienst Erfgoed.

De auteur wenst de collega's van Biax, KIK, KUL en VIOE te bedanken voor het gebruik van de onderzoeksgegevens.

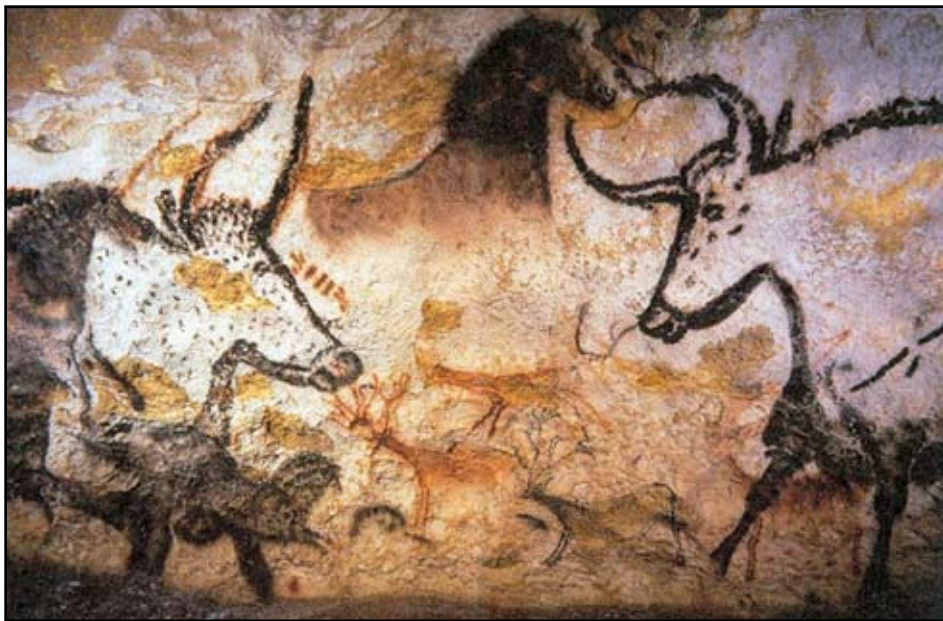
Zaden van ijzerhard (Verbena)

Waren Cathelyne Van den Bulcke en Anneken Faes echte heksen?

Het grote klank- en lichtspel “Tussen Spanje en Oranje. De Heksen van Nijlen” krijgt een overrompelende belangstelling. Alle kaarten van de vijf voorstellingen zijn uitverkocht. Onder de vele vragen die ons tussendoor gesteld werden, was ook deze: “Waren de Nijlense heksen echte heksen?” Het antwoord hangt natuurlijk af van wat je met heks bedoelt...

Voorhistorische, magische jachtaferelen in de grotten van Lascaux (Dordogne, Frankrijk).

Magische handelingen

Reeds in het stenen tijdperk, toen de mensen in groepjes rondtrokken en leefden van jacht en visvangst, bestonden magische praktijken. Op rotswanden werden sierlijke dieren getekend die met de speer doorprikt werden om een goede jacht te bekomen. Er waren riten om de zon of de regen op te wekken, om krachten die men niet begreep te onderwerpen.

In onze tijdsrekening vonden de eerste missionarissen in onze streken

een Germaans volk dat niet alleen hogere goden aanbad. Lucht, rivieren, bossen werden bewoond door allerlei wondere wezens als elfen en kabouters. Toen was er al sprake van toverij! De schadelijke betoveringen werden echter mild bestraft. Na de kerstening zal de Kerk elke vorm van toverij trachten te verbieden. Met matig succes. Magie bleef bestaan; vaak waren er ook lagere geestelijken bij betrokken.

In de twaalfde en dertiende eeuw werd door katholieke filosofen als Thomas van Aquino, Satan aan to-

verpraktijken gekoppeld. Dingen als schadelijke toverij met behulp van de duivel en seksuele omgang met hem werden als een realiteit erkend. Deze redenering maakte de heksenprocessen van de 16de eeuw mogelijk. Bovendien werd in de 13de eeuw de beruchte pauselijke inquisitie opgericht en hekserij gelijkgesteld met ketterij.

Heksenjacht

De eerste algemene heksenjacht geleid door burgerlijke rechtbanken barstte in Duitsland ongeveer in het midden van de 15de eeuw los. In onze contreien ontstonden de grote heksenvervolgingen pas rond 1590. In Lier kon de periode 1589 – 1590 een echt “heksenjaar” genoemd worden. Niet minder dan zeven mensen werden beticht, onder wie de Nijle-naars Lysbeth Styckaerts (moeder van Anneken), Anneken Faes, Cathelyne vanden Bulcke en haar zoon Hans van Ballaer. Voor het volk was hekserij het berokkenen van schade aan iemands lijf of goed. Dat werd met geldboetes en andere “milde” straffen beboet. Voor Kerk en geleerden ging het om een pact met de duivel, om ketterij. Dat werd onverbiddelijk met de brandstapel bestraft. De angst van het gewone volk voor bovennatuurlijke verschijnselen ging hand in hand met de angst van de Kerk voor ketterij. Ook van de toenmalige chirurgijnen mocht niet veel hulp verwacht worden bij het beoordelen van ziekten. Weinig bekwaam als de dokters toen waren, verklaarden ze een ziekte die ze niet begrepen vaak als “toverij”...

In 1684 had de laatste terechtstelling van een heks plaats te Belsele. De ontwikkeling van wetenschap en geneeskunde zouden in de volgende eeuwen ertoe bijdragen dat “hekserij” met gezond verstand beoordeeld werd i.p.v. als seksuele omgang met de duivel.

Vliegen vandaag in onze streken allicht geen heksen op een bezem meer rond, dan blijft het aloude magische bijgeloof toch onderhuids voortleven. Onze oudere lezers zullen zich wellicht nog de “toverij” van Dessel in 1950 herinneren. Martha werd er door een buurvrouw van hekserij beticht en kreeg zo een heksenfaam in heel het dorp. Na twee jaar verdachtmakingen, waarbij bv. de collectant in de kerk Martha bewust oversloeg, stapte de vrouw naar de rechter. Drie beklaagden werden veroordeeld tot een boete en schadevergoeding. Flor Dieltjens schreef in ons tijdschrift ook een bijzonder interessante reeks over

zwarte magie in ons dorp, zoals die soms nog voortleeft in onze dagen: Ge moet erin geloven!, is daarvan stevast het besluit. (Zie bv. Poemp 38, p.13, e.v.). Ook de koortslintjes op Kruiskensberg grijpen terug naar het geloof van onze Germaanse voorouders. (Zie o.m. Walter Caethoven in Poemp 66, p. 10). Ook in sprookjes en sagen leeft dat geloof voort. En als we bedenken dat nu een klad mensen een toevlucht zoeken bij horoscopen, kaartlegsters, helderzienden... dan is er blijkbaar niets nieuws onder zon. Tot op vandaag bestaan bijgeloof en magie.

Echte heksen?!

Of onze Nijlense heksen echte heksen waren? Natuurlijk niet. Het waren gewone volksmensen die voor hun overleving moesten vechten in een hecht gesloten kleine gemeenschap waarin roddels gemakkelijk opschoten tijdens perioden van armoede en hongersnood. Toch kende Cathe-

lijne vanden Bulcke wat meer dan een gewone mens, bijvoorbeeld van geneeskrachtige kruiden. Was haar moeder niet als heks verbrand te Poederlee? En is, waar er rook is, ook vuur?! Zeker wel op onze komende heksensabbat op het Nijlense kerkplein! Alvast welkom!

Walter Caethoven.

Bronnen:

De Poemp, tijdschrift heemkring Davidsfonds Nijlen

Heksenprocessen in Lier van 1589 tot 1603, een bijzonder goed uitgewerkt script van Gonnie Leysen (promotor: Prof. dr. F. Vanhemelryck)

De Familie Faes uit het Land van Rijen door Jozef Smits en Lodewijk Faes (1983)

Het Duivelskind door Kolet Janssen (Davidsfonds – 1991)

Met dank aan Paul Verheyen uit Herenthout voor het ter beschikking stellen van documentatie.

Lijst van Nijlenaars vervolgd voor hekserij in 1589 – 1590

- Lysbeth Stryckaerts, moeder van Anneken Faes Brosis.
- Anneken Faes Brosis, tussen 13 en 15 jaar oud. Een “simpl meysken” dat met haar moeder en stiefvader in armoede leefde.
- Cathelyne vanden Bulcke, ongeveer 47 jaar, getrouwd met Gillis van Ballaer. Haar moeder was als heks verbrand te Poederlee.
- Hans van Ballaer : 18 jaar, zoon van Cathelyne vanden Bulcke.
- Anna Cops, 60 of 68 jaar, woonde in de Bijvang van Lier. Haar eerste man was overleden. Haar man in 1589 was Willem Liekens. Ook zij leefde in armoede. Haar moeder en grootmoeder hadden de reputatie een heks te zijn.

Schout en schepenen

ten tijde van de heksenprocessen in 1589 te Lier

De schout was de vertegenwoordiger van de heer van de heerlijkheid waartoe het dorp behoorde. Als hoofd van het burgerlijke en gerechtelijke bestuur zat hij de schepenbank voor wanneer die rechtspraak. Hij speelde dan tegelijkertijd de rol van openbare aanklager.

De schepenen vormden samen met de schout of drossaard het dorpsbestuur (de schepenbank), bevoegd in wettelijke en gerechtelijke zaken. Aanvankelijk werden de schepenen gekozen uit de adel en de grondbezittende klasse, later kwamen burgers en boeren met aanzien hun plaats innemen.

Schepenen van de Bijvang van Lier voor de periode 1588 – 1589 :

Guillaume Courtois, Lodewijk Perre, Jan Rombouts, Jan Bistmans, Laureys Dieltjens, Thomas Torff, Gommar vanden Bulcke.

Willem Brandt, heer van Bouwel, was schout van 1570 tot 1577 en van 1582 tot 1591.

Het lek van De Poemp

In ons artikel over Soewe Pinder schreven wij dat de grootouders van Luc Anthonis “groteva Anthonis en moemoe Julieke Anthonis” zijn, en dat is fout. De grootouders van Luc waren Suske Anthonis en Mieke Dillen. Meester Anthonis was immers de broer van Julieke en niet haar vader! Dat is dan hierbij rechtgezet.

Vier maal 100 (en meer) jarigen uit ons dorp

Dat de vergrijzing met de jaren toeneemt is een feit. En dat 100 jaar worden bijgevolg geen uitzondering meer is, vloeit daaruit voort. Het aantal 100-jarigen blijft stijgen. Zo ook in ons dorp. Hieronder brengen we u al dan niet beknopt het levensverhaal van vier 100 (en ouder) jarigen die of te Nijlen geboren zijn of hier zijn komen wonen en het grootste deel van hun lange leven bij ons gebleven zijn. Uit die verhalen stijgt een sterk vermoeden op dat in Nijlen geboren worden of hier uw leven komen doorbrengen misschien een goede stap is op weg naar het halen van een hoge leeftijd! We beginnen met het verhaal van een vrouw uit Nijlen die de kaap van 100 jaar al 19 maanden heeft overschreden, namelijk Lin Van Peer.

Lin Van Peer goed op weg naar de 103 jaar

Angelina-Maria-Paulina Van Peer (beter gekend als Lin Van Peer), dochter van Jozef-August Van Peer (Gust de wagenmaker) en Maria-Paulina Sysmans uit Wechelderzande, werd geboren op 14 oktober 1908 in haar ouderlijk huis wijk A Nr 214. Vader Gust, afkomstig van Poederlee, was wagenmaker van beroep en vestigde zich na de eeuwwisseling in de Rector De Ramstraat tegenover smid Van Tendeloo(den Arroo). Hun gezin kreeg 11 kinderen: Lin, Mil, Maria, Jef, Martha (momenteel 92 jaren jong), Sus, Fik, Gusta, Stan (overleden op 12-jarige leeftijd), Marcel, en Karelte gestorven op zijn 2 jaar. Gust runde een goede zaak als wagenmaker en schrijnwerker samen

met zijn zonen. En voor zijn 4 dochters opende Gust, hoe kon het anders, een café : “De Volksvriend”. Met veel succes.

Lin, de oudste dochter, huwde met meubelmaker Mil Bauweraerts uit Herentals en startte daar in de St. Janstraat hun meubelzaak. Zij kregen 5 kinderen : Mia, Staf, Willy, Leen en François. Lin verblijft momenteel in het rusthuis te Grobbendonk, waar ze stilaan op weg is naar haar 103de verjaardag op 10 september van dit jaar.

Met dank aan Martha Van Peer en haar zoon Marc.

Jos van Blokske Faes, een uitgeweken Nijlenaar

Op 3 maart 1911, het jaar van de droge zomer, zag Jos Faes, zoon van Petrus (de Witte Faes, de blok-

kenmaker) het levenslicht in wijk A nr 252 (Woeringenstraat). Nadat hij school had gelopen in de ouw krak werd hij diamantbewerker zoals de meeste jongeren toen te Nijlen. In het mobilisatiejaar 1939 trouwde hij met Bertha Van Boeckel uit Berlaar. Toen tijdens de oorlog de diamantindustrie slabakte, ging hij als magazijnier werken bij Veen-beschuiten in Brussel en verhuisde met zijn vrouw naar de hoofdstad. Na de oorlog, in 1948, ging Jos met zijn Bertha te Berlaar wonen in de Dalstraat. Jos was een gelukkig man met zijn Bertha tot die hem spijtig genoeg ontviel. Jos reed, verwoed fietser als hij was, toen hij de leeftijd van 90 gepasseerd was nog met zijn fiets naar Scherpenheuvel. Op 91-jarige leeftijd ging Jos in het rust- en verzorgingstehuis Sint-Augustinus te Berlaar wonen. Daar blijft hij de lieveling van medebewoners, familie en personeel.

Den Ammel van Keppe Krik

Een kleine maand later, namelijk op 1 april, werd Maria-Amelia-Carola-Francisca Verhaegen (beter gekend als den Ammel), dochter van Josphus-Carolus (Keppe Krik) en Maria-Albertina Van den Bulck (Bertha Pit) geboren in het huis wijk B nr.11 (Elzendonkstraat). Negen jaar later

verhuisden ze naar de oude statie, waar vader Keppe bareelwachter was op “den blok” (seinhuis aan de overkant). Op 12-jarige leeftijd begon den Ammel te werken in de diamant, wat ze altijd is blijven doen. Op 20 juni 1939 huwde ze met René Van Oytzel uit Herentals. Ze gingen in de Albertkanaalstraat wonen. Daar hun huwelijk kinderloos bleef, was ze zeer begaan met de kinderen van haar zus Mia, de vrouw van molenaar Lowie Op De Beeck. Den Ammel was altijd een zeer pronte vrouw die, steeds mooi verzorgd en opgemaakt als ze was, in en buiten ons dorp opviel. Laten zien en gezien worden was haar leuze. Een echte madam die haar vier mooie voornamen alle eer aandeed! Nadat haar man overleden was, heeft ze tot op hoge leeftijd samen met haar zuster Mia en schoonbroer Lowie, en ook na diens overlijden, regelmatig deelgenomen aan het sociale leven in en om Nijlen. Rond haar 90ste verjaardag werd het voor haar wat moeilijk en werd ze opgenomen in het rusthuis O.-L.-V. van Troost te Zandhoven, waar ze nog steeds met de beste zorgen omringd wordt.

Met dank aan Kristin Op De Beeck, kleindochter van Mia.

Angèle Badot, een Waalse vrouw die haar thuis heeft gevonden in ons dorp

Angèle werd geboren op 2 april 1911 (een dag na den Ammel) in Franc-Waret (12 km van Namen en 3 km van Marche-les-Dames). Toen in 1934 Koning Albert I van de rots viel,

bereikte dat nieuws nog dezelfde dag Franc-Waret, een klein dorpje met ongeveer 200 inwoners. Haar ouders waren Hyppolite Badot en Marie Delchevelerie. Angèle had nog twee broers, Joseph en Marcel. In 1939 werd Staf Van Herck gemobiliseerd en gekazerneerd in de stallen van het kasteel in Franc-Waret. Angèle werkte als jong meisje in de keuken voor de gravin van het kasteel. Staf leerde Angèle kennen via zijn regelmatige contacten met haar broer. Na de oorlog reed Staf met de fiets naar zijn 98 km verder wonende Angèle. Hij bleef dan slapen bij een familielid van Angèle.

Toen Angèle voor de eerste keer, met de trein, op september-kermis naar Nijlen kwam om kennis te maken met de familie Van Herck, moest ze mee aan de kermistafel aanzitten. In Nijlen was dat een stevige maaltijd en frikadellen met kriegenspijs. Met dat laatste had Angèle problemen. Ze kreeg die frikadellen met kriegenspijs maar met veel moeite binnen en durfde aan haar toekomstige schoonfamilie niet vertellen dat ze zoiets niet lustte. In de Walen kende men geen frikadellen met kriegenspijs, ons kermiseten bij uitstek. Angèle heeft dat later nooit klaargemaakt. Wel heeft ze enorm veel taarten gebakken en galetten en krentenbrood. Koken en bakken is ze tot haar 95ste blijven doen.

Op 19 mei 1948 huwde ze op 37-jarige leeftijd met Gustaaf Van Herck en kwam te Nijlen wonen in café Belle-Vue in de Statiestraat nr 10 (nu GB Partners). Naast dat café was ook een winkel. In het café hadden veel verenigingen hun clublokaal, zoals de harmonie, de brandweer, de pressers enz. Ook de kerkfabriek hield er haar jaarlijks teerfeest. Het was er hard werken. Ondanks het feit dat Angèle geen woord Nederlands kende toen ze in Nijlen kwam wonen, stond ze mee in het café en de winkel. En ze heeft zich heel goed aangepast.

Angèle en Staf kregen vier kinderen, die allen thuis geboren werden. Anne-Mie, Bernadette, Francis en Bea. Toen die geboren werd, was Angèle al 44 jaar. Haar kinderen heb-

ben voor drie kleindochters en vier achterkleinkinderen gezorgd.

Toen ze in 1963 met hun zaak stopten, gingen ze in de J.E.Claeslaan wonen.

Sinds het overlijden van haar echtgenoot zorgen dochter Bea en haar gezin (bij wie ze inwoont) alsook haar andere kinderen voor Angèle. Twee jaar geleden brak ze een heup en schouder en werd daarvoor geopereerd. Ondanks die tegenslag geniet Angèle nog van een rustige oude dag en is haar gezondheid nog goed. Ze snoept heel graag en zegt niet nee tegen een glas wijn of champieter. Op onze vraag wat we moeten doen om 100 te worden, geeft ze als antwoord: “Altijd den baas blijven!”

Op zaterdag 2 april werd Angèle uitgebreid gevierd door haar familie, vrienden en kennissen. De harmonie, waarvoor ze zovele jaren als gastvrouw heeft gefungeerd, bracht haar thuis een serenade, waarvan ze zichtbaar ontroerd genoot. Nadien plaatste ze met vaste hand haar handtekening in het Gulden Boek der gemeente Nijlen.

Angèle, sterke vrouw, doe zo voort!

Met dank aan Bea Van Herck, dochter van Angèle.

Jos Thys.

Lezers schrijven

Çois Haverals volgt vanuit Vremde “de heksen van Nijlen” aandachtig. Hij herinnerde ons aan de in 1983 gepubliceerde uitgave van “De Familie Faes in het Land van Rijen”, waarin de vraag gesteld werd of er “een echte toverheks in de familie Faes” was. Een vraag waarop “de heksen” in het najaar uitgebreid zullen antwoorden. Bedankt, Çois, en tot ziens, ergens “tussen Spanje en Oranje”!

Louis Van Tendeloo (81) is oud-burgemeester van Hemiksem en speelde eertijds in de eerste voetbalploeg van Nijlen mee. Louis was op onze jongste ontmoetingsdag. Voor de Hemiksemse heemkring wil hij het verhaal van de vergane voetbalglorie van zijn gemeente schrijven, zo meldt hij in een vriendelijk briefje. Succes, Louis. En graag een kopie van je werk!

Maria Houben (93) en haar zoon Hedwig Van Brandt zijn trouwe Poemplezers. Hedwig bezorgde ons andermaal een reeks bijdragen van zijn moeder over de tijd van toen. Hier volgt er een eerste. Bedankt, beiden!

Herinneringen

De tijd van toen, herinneringen van mooie liedjes, melodietjes uit vervlogen tijd... Dat was het liedje waarmee Jan Thys voor de senioren zijn tv-programma inzette. Herinneringen uit onze prille kindertijd, weggeborgen in de vergeethoek van ons geheugen om nooit meer tot leven te komen.

Maar toch ... In een vorige uitgave van De Poemp brachten de woorden “Oude Ambachten en Vervlogen Vaardigheden” waarnemingen, gebeurtenissen en straatbeelden weer helder voor mijn geest. Ik schets er een paar...

Het geboortehuis van mijn grootvader, de vader van mijn moeder, stond in Berlaar St.-Rumoldus (Balderhaa in het Berlaars). Samen met zijn broers had hij een schrijnwerkerij, waar zij boerenkarren en ander alaam herstelden of nieuwe stukken maakten. Mijn moeder vertelde dat zij als jong meisje in Itegem woonde, dat grootvader op een maandag vroeg in de morgen te voet naar Herenthout stapte om het binnenwerk van een molen te herstellen en als het nodig was de kapotte stukken door nieuwe te vervangen. Mijn grootvader bleef dan bij de molenaar slapen en kwam 's zaterdags terug naar huis. Vroeger was het niet gemakkelijk om zijn ambacht uit te oefenen.

De Rector de Ramstraat begin vorige eeuw. De kleine huisjes vooraan zijn inmiddels verdwenen.

In het begin van de Rector De Ramstraat, nabij de spoorweg, woonde het gezin Van Peer. Een van de kinderen, Maria, was mijn schoolvriendin. Haar vader was een wagenmaker en voor zijn werkhuis stonden altijd boerenkarren. Buiten tegen de gevel stonden karrenwielen en houten kruiwagens. Naast het werkhuis hadden ze een café. Aan de overkant van de straat, tegenover de wagenmakerij, stond de herberg van Mie Arroo. Als ik het goed voorheb, heette die herberg “De Stalen Ploeg”. Naast het café van Mie stond een smidse. Daarin werkten één of twee zonen

van Mie, die naast het smeedwerk ook paarden besloegen. Maar ja, dat is ook van lang vervlogen tijd.

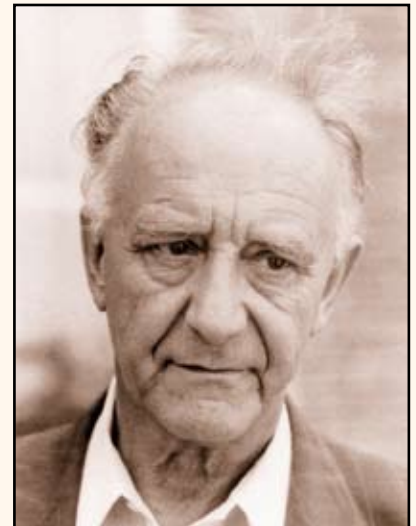
Maria Houben.

De Poemp gedenkt genegen

- **Maria Verhaegen**, echtgenote van Jozef Van Camp. Maria werd geboren in 1935 en sliep zachtjes in op 27 september 2010, omringd door haar familie.

- **Gusta Van Hool**, weduwe van Jos Op de Beeck. Augusta werd geboren in 1924 en overleed op 12 november 2010 in het rustoord Sint-Rochus te Aarschot.

Beide overledenen waren trouwe lezeressen van De Poemp. Wij blijven hen genegen gedenken.

Bij het ter perse gaan vernemen wij het overlijden te Lier op 28 mei 2011 van ereburgemeester **Mon Laenen**. Mon was o.m. gekend als medestichter van Sporta. Hij werd in 1925 geboren te Nijlen. Ook hij was jarenlang een trouwe Poemplezer. We kenden hem vooral als vriendelijk en behulpzaam: een onvergetelijk man!

Verhuizen naar de Kesselse Muizenhoeve (1940)

In een verzorgd uitgegeven boekje staan flarden van het levensverhaal van Miel Verelst en zijn familie, door Miel zelf verteld. De landbouwersfamilie verhuisde in het voorjaar van 1940, het eerste oorlogsjaar, van Herenthout naar de Muizenhoeve in Kessel (zie ook Frans Lens in Poemp 64). Vader Verelst was de laatste boer die hier feestelijk introk. De Herenthoutse boerenburen hielpen hem verhuizen en zijn nieuwe burenhulpelingen hielpen een hand bij de installatie. Zo vertelt Miel het:

“In 1940 verhuisden we weer. Deze keer gingen we naar Kessel, naar de Muizenhoeve. Het voorjaar van 1939-40 was een heel strenge winter, de wegen waren dichtgevroren en lagen onder de sneeuw. Het was ten tijde van de mobilisatie (Belgische soldaten werden opgeroepen naar hun eenheid), maar er was geen vervoer met kar of wagen mogelijk. We reden alle dagen met een slede van 2 paarden weg en weer om al het een en het ander over te brengen. Het was wachten tot het eindelijk begon te dooien om de

grote verhuis te doen. Eenmaal zover hielp iedereen ons, inclusief onze nieuwe geburen. Zelfs te voet. Wij waren de laatste boeren uit de streek die op die manier werden overgehaald. Het zicht was indrukwekkend: een karavaan van volgeladen karren en wagens, gevolgd door koeien, paarden en runderen. Een stoet van 300 meter. En bij de huifkar zongen en dansten de jonge meisjes. Wij waren de helden en moesten alleen zorgen dat alles goed bijeen bleef, dat niemand iets te kort kwam van eten of drinken. Het was een onvergetelijke dag. Zo kunnen er geen meer komen. Wij waren ook allemaal in volle fleur: vader 54 jaar, moeder 48, Irma 26, Sooi 23, Jef 21, Miel 20, Nest 17, Fons 16, Madelein 13, Marie 10, Paula 8 en Josée 6 jaar. Ongelooflijk”.

Bron: Suzan Tanghe, Miel Verelst leeft lang en gelukkig... (2010), 202 p.

Het levensverhaal van Miel Verelst en zijn familie, door hem zelf verteld. Miel werd geboren in Herenthout op 26 juli 1920; hij huwde met Celine Voet op 18.11.1924. Zijn vrouw overleed op 04.01.1997. Het boekje werd uitgegeven door en voor de familie en is niet verkrijgbaar.

Dubbelnummer

Lieve Lezeres en beste Lezer,

Met dit extra dikke nummer van De Poemp hebben wij u een beetje verwend. Na de verzending gaan wij nieuwe energie en inspiratie opdoen en komen een eind in het najaar terug met de laatste Poemp van 2011. Wij zullen ondertussen echt niet stilzitten. Zo zijn wij zeker bij "De Heksen van Nijlen"! Tot ziens of tot schrijfs!

De Poemp.

Sprokkels uit oude kranten

Trouwe poemlezer Fons Bosschaerts uit de Elzendonkstraat bezit een uitzonderlijke verzameling nieuwsbladen van voor en tijdens de oorlogsjaren. Meer dan een bijdrage in de Poemp werd geïnspireerd door inzage van deze verzameling, o.a. over de vliegende bommen en de rantsoenering. Enkele merkwaardige aankondigingen heb ik voor de Poemp opgetekend.

Het Volk, 2-3-1900: De **jaarwedde van de pastoors** eerste klas wordt op 2200 fr gebracht, op 1200 fr voor de gewone pastoor en op 800 fr voor de onderpastoor.

Het Volk, 26-1-1905: Pretoria. De grootste vondsten gebeuren vrijwel altijd toevallig. Fred Wells, die de goudmijn nummer één exploiteert in de omgeving van Pretoria, hoofdstad van de vroegere Boerenrepubliek, deed zoals gewoonlijk tussen 16 en 17 uur zijn inspectieronde, toen hij iets zag glinsteren boven aan de rand van een mijnput. Wells peuterde het glanzende voorwerp met zijn zakmes bloot en had **de grootste diamant ter wereld** in de hand. In zijn haast brak Wells de punt van zijn mes. Bij onderzoek bleek dat de steen een gewicht had van 3.024 karaat of 605 gram 445 milligram. De steen had een lengte 10,15 centimeter en een breedte van 6,34 centimeter. Bovendien vertoonde de diamant geen enkel van de mankementen die normaal bij dergelijke grote exemplaren aan het licht komen. De steen werd naar Londen gestuurd waar hij de naam Cullinan meekreeg. (Thomas Cullinan was de eigenaar van de steen) De unieke diamant zal aan de koning van Engeland worden geschonken.

Het Volk, oktober 1907: Nieuwe dienst op de treinen. De **nachttreinen** worden vanaf heden **verwarmd**.

Het Volk, oktober 1923: De **tarieven**

van de **geneesheren** zijn als volgt geregeld.

Minder begoede patiënten: 8 frank

Begoede patiënten: 12 frank

Rijke patiënten: 25 frank

Bezoeken aan huis kosten meer.

Het Volk, september 1900: **Verboden te spreken**. Dit bericht in al de wachtzalen, burelen en andere afhankelijkheden der spoorwegstations aangeplakt was doelloos zolang er geen speekbaksken waren. Het spoorwegbestuur heeft er nu eenige duizenden besteld om die overal te plaatsen, waar dit verbod als gezondheidsmaatregel kan worden toegepast.

Een **opvallende aankondiging** in de Volksgazet van 13 mei 1940:

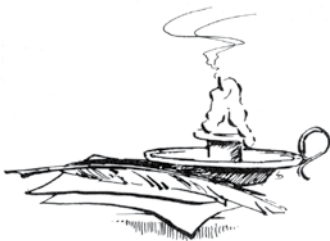
Nieuwe tand 20 frank. Waarborg plaatsing inbegrepen, trekken gratis. Raadpleging dagelijks van 8 tot 20 uur, Amerikalei 214 Antwerpen.

Deze kleine bijdrage, beste lezer, zal je vast een vergelijking doen maken met de levenswijze en de levensduurte nu. Is het nu allemaal beter? Een open vraag die ieder voor zich wel zal beantwoorden.

Hypoliet Budts.

Met dank aan Fons Bosschaerts.

Werkten mee aan dit nummer :

Redactie : Jos Bastiaens, Ignace Bourgeois, Hypoliet Budts, Walter Caethoven, Rik Claes, Flor Dieltjens, Herman Engels, Frans Lens, Jos Thys, Pol Van Camp, Ludo Van Gestel

Fotografie : Walter Caethoven

Tekeningen : Dirk Lieckens, Marc Verreydt

Grafische vormgeving en zetwerk : Walter Caethoven

Eindredactie : Rik Claes

Je kan onze "Poemp" ook op het internet vinden. We beschikken over een eigen, volwaardige webstek. Het adres is: www.depoemp.be . En natuurlijk hebben wij ook een e-postadres: post@depoemp.be .

Met de steun van
Kempens Karakter en de Vlaamse Overheid.

© 2011 - Heemkring Davidsfonds Nijlen

Nieuwe abonnementen : Stort 7 Euro op rekening 853-8126108-62 van DF Nijlen met vermelding van naam, adres en "abo Poemp".

DE POEMP □ DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN □ ACHTIENDE
REEKS □ NR. 70/71 □ ZOMER 2011 □ V. U. : WALTER
CAETHOVEN - ZANDVEKENVELDEN 12A - 2560 NIJLEN